

Europarådets rekommendationer ska försvåra organhandeln

Det behövs ett närmare samarbete mellan jurister och läkare i frågor som rör organdonation och organtransplantation för att komma till rätta med den illegala handeln med mänskliga organ.

Det var en av de slutsatser som Europarådets expertkommitté för transplantationssamarbete kom fram till då rådet träffades i början av oktober.

■ Samtidigt med att Landstingsförbundet inledde satsningen »Livsviktigt«, som syftar till att öka svenskarnas vilja att donera organ, träffades Europarådets expertkommitté för transplantations-samarbete på Socialstyrelsen i Stockholm.

Ett av ämnena var den illegala handeln med mänskliga organ. Håkan Gäbel, ansvarig på Socialstyrelsen för transplantationsfrågor, deltog i mötet.

– Upprinnelsen är bland annat den rapport som professor Friedlander vid Hadassah University Hospital i Jerusalem publicerat i Lancet. Flera patienter vid hans sjukhus som stod på väntelista för att få en ny njure försvann utomlands och återvände sedan med nya organ. I rapporten pekas flera länder ut där transplantationerna ska ha utförts, säger Håkan Gäbel.

Professor Friedlander uppger i sin rapport att över 50 procent av dem som transplanterats utomlands hade fått organ från levande donatorer i bland annat Turkiet, Irak, Indien och USA (Lancet 2002;359:971-3).

Europarådet presenterade i somras dessutom en egen rapport om situationen i Östeuropa: »Trafficking in organs i Europe« (LT 2003;36:2748-9). Rapporten bygger på intervjuer med unga män i Moldavien som donerat njurar mot betalning.

»Kan jämföras med prostitution«

Håkan Gäbel lyfter fram den pågående kampanjen i Sverige som ett exempel på hur problemet med illegal organhandel ska hanteras, men han medger samtidigt att situationen ser annorlunda ut i Sverige än i många andra länder.

– Den illegala organhandeln kan på ett sätt jämföras med prostitutionen: det finns vissa som är villiga att sälja och andra som är villiga att betala, och ingen vill ha insyn i verksamheten. Det gör att

Håkan Gäbel, ansvarig för transplantationsfrågor på Socialstyrelsen, hoppas att de rekommendationer som Europarådet enats om ska bidra till att stävja illegal organhandel.

det är svårt att komma åt den internationella illegala organhandeln. Att kriminalisera verksamheten är en möjlighet, men så är det ju redan i de flesta länder.

Europarådets expertkommitté för transplantationssamarbete har dock enats om en rad rekommendationer, som kommittén hoppas ska försvåra den illegala handeln med organ.

Svenskar köper organ utomlands

– När patienten kommer till oss och säger »ta hand om mig« måste vi ju göra det även om vi fördömer handel med organ.

Det säger överläkare Gunnela Nordén. Hon har fyra patienter som rest utomlands för att få en köpt njure transplanterad.

■ Ett tiotal svenskar har valt att lämna kön för att få en ny njure i Sverige, vintertiden är idag omkring 2–3 år, för att i stället betala för ett nytt organ i ett annat land. Iran och Irak tillhör de länder som dessa patienter har vänt sig till. I Iran försvann köerna efter att myndigheterna bestämde att donatorerna skulle få betalt av staten (se artikeln på förra sidan).

Överläkare Gunnela Nordén på verksamhetsområdet kirurgi och transplantation vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset i Göteborg har ansvarat för eftervården av fyra patienter som valt njurtransplantation utomlands. Två kvinnor och en pojke genomgick transplantationen i Iran, en man fick sin nya njure i Irak.

– Kvinnorna var på väg in i dialys då de beslutade att resa till Iran för att betala för ett nytt organ. Mannen hade redan transplanterats en gång hos oss, men han

Ett av förslagen är att varje region/sjukhus utser en person som får ett särskilt ansvar att övervaka hela transplantationsverksamheten. Speciella program föreslås starta, som syftar till att identifiera potentiella donatorer. Dessa ska drivas av för ändamålet utbildad personal som arbetar efter tydligt definierade riktlinjer och etiska regelverk.

Transplantationslagarna i de enskilda länderna bör definiera begreppet hjärndöd och respektera kravet på samtycke till donation. Ämnet organdonation och organtransplantation bör enligt kommittén ingå i juristutbildningarna, och samarbetet mellan rättsväsendet och den medicinska professionen bör förbättras.

Regeringarna måste också aktivt involveras i detta arbete, skriver kommittén, inte minst finansiellt för att detta gränsöverskridande samarbete ska fungera.

Peter Örn

blev inte riktigt bra och blev åter beroende av dialys då han tog steget att resa till Irak för transplantation. Vad jag har hört från en av kvinnorna så kostade transplantationen motsvarande cirka 100 000 kronor, säger Gunnela Nordén.

Samtliga fyra patienter kommer ursprungligen från Iran eller Irak. Gunnela Nordén har inte erfart att svenskfödda patienter rest utomlands för att genomgå transplantation eller ens ställt frågor om den möjligheten. Och även om ingen av dessa utlandstransplantationer initierats av läkare i Sverige, råder det inget tvivel om den svenska sjukvårdens inställning då patienterna åter dyker upp på kliniken med ett nytt organ.

– Man kan naturligtvis inte stressa en patient genom att ifrågasätta hans eller hennes rätt att få en god eftervård i Sverige. För patienter som genomgår transplantationen för första gången innebär dessa utlandstransplantationer inte heller så stora risker, framför allt om man kommer hem igen för eftervård.

– En av de kvinnor som fick sitt transplanterat i Iran var dock i ganska dålig kondition då hon återvände till Sverige eftersom hon drabbats av infektioner.

Peter Örn